

ISSN 1818-9172

**ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ
ТА
МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ**

№ 9, 2008

ЗМІСТ

Аля Омар Самара. Общие вопросы физической реабилитации лиц с рассеянным склерозом	3
Амро Исмаил. Физиотерапия в комплексной реабилитации больных с цереброваскулярной патологией	8
Афанасьев В.В., Щербаченко В.К. Розвиток фізичної якості стрибучості на заняттях з фізичного виховання у відділенні настільного тенісу	12
Белозьорова Н.О. Розвиток початкової освіти у східноукраїнському регіоні у другій половині XIX – на початку XX ст. як історико-педагогічна проблема	14
Білокопитова Ж.А., Лаврентьєва В.О. Методика розвитку і критерії оцінки координаційних здібностей дівчаток 10-13 років, які займаються художньою гімнастикою	17
Бондарчук Н. Я., Чернов В. Д. Взаємозв'язок показників функціонального стану і фізичної підготовленості студентів УжНУ	20
Ганчар А.И. Особенности динамики гендерных отличий результатов выступления сильнейших пловцов на чемпионате мира в Мельбурне-2007	22
Голяка С.К. Стан властивостей основних нервових процесів, функцій пам'яті та уваги у спортсменів	27
Доброскок І. Формування професійних цінностей як умова підвищення професійної компетентності студентів вищих навчальних закладів	31
Дутчак М.В. Моніторинг в системі державного управління спортом для всіх в Україні	34
Єрмаков С.С. Наукові видання з педагогічних наук: аналіз діяльності та перспективи євроінтеграції	43
Зубаль М.В. Темпи розвитку фізичних якостей хлопців різних соматотипів в онтогенезі шкільного періоду	50
Зюзь В.М. Підвищення цільової точності ударів тенісистів на етапі спеціалізованої базової підготовки (10-14 років)	54
Козіна Ж.Л., Грінченко І.Б., Вакслер М.А., Тихонова А.О. Підготовка гравців в студентських баскетбольних командах з акцентом на застосуванні тактичних вправ	59
Колбіна Т.В. Теоретичні питання проектування педагогічної технології формування міжкультурної комунікації у ВНЗ економічного профілю	64
Костюкевич В. Тренувальна робота хокеїсток на траві високої кваліфікації в базовому розвиваючому мезоциклі підготовчого періоду	69
Кремень В.Г. Педагогічні проблеми формування економічної особистості	75
Кропивницкая Т.А. Роль средств массовой информации в популяризации спортивных единоборств в Украине	79
Крушевский А., Ягелло В., Адамец Т. Техничко-тактическая подготовка призеров чемпионата Европы по дзюдо (2004-2006 гг.) в лёгкой весовой категории - 66 кг	83
Ломака Ж.М. Профілактика зараження вірусним гепатитом С в естетических манипуляциях	87
Пазиніч С.М. Загальна педагогізація, професіоналізм педагога – основа стабільності суспільства і всебічного розвитку особистості	91
Пилипей Л.П. Актуальність теорії функціонування зорового аналізатора в руслі проектування системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів	96
Підкопай Д. О. Дослідження складових професійної майстерності спортивного масажиста при роботі з ковзанярами	99
Пономарьов О.С. Філософія освіти, синергетика і нова освітня парадигма	102
Русакова Т.М. Комп'ютерні ігри як соціально-педагогічний феномен, що впливає на процес розвитку мислення підлітків	106
Романчук І.В. Вплив тренувальних навантажень спеціальної спрямованості на динаміку асиметрії показників технічної підготовленості юних баскетболісток	109
Савченко Г.О. Аналітична діяльність у професійній підготовці майбутніх фахівців	113
Сембрат А.Л. Педагогічні особливості виховного процесу у гімназії	116
Смолюц Т.В., Гловацкая І.В., Булейченко О.В., Філатова З.І., Щербак Л.М. Вплив фізкультурно-оздоровчих занять на організм студентів I курсу спеціальної медичної групи	119
Станішевська Ж.Ф. Застосування технічних засобів у профілактиці і лікуванні плоскостопості	122
Тимошенко О.В. Шляхи оптимізації професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури в умовах розвитку сучасної освіти в Україні	125
Товченко Л.О. Особливості проведення занять по фізичному вихованню зі студентами спеціального учбового відділення, які хворіють на короткозорість	132

ЗМІСТ

Аля Омар Самара. Общие вопросы физической реабилитации лиц с рассеянным склерозом	3
Амро Исмаил. Физиотерапия в комплексной реабилитации больных с цереброваскулярной патологией	8
Афанасьев В.В., Щербаченко В.К. Розвиток фізичної якості стрибучості на заняттях з фізичного виховання у відділенні настільного тенісу	12
Белозьорова Н.О. Розвиток початкової освіти у східноукраїнському регіоні у другій половині XIX – на початку XX ст. як історико-педагогічна проблема	14
Білокопитова Ж.А., Лаврентьєва В.О. Методика розвитку і критерії оцінки координаційних здібностей дівчаток 10-13 років, які займаються художньою гімнастикою	17
Бондарчук Н. Я., Чернов В. Д. Взаємозв'язок показників функціонального стану і фізичної підготовленості студентів УжНУ	20
Ганчар А.И. Особенности динамики гендерных отличий результатов выступления сильнейших пловцов на чемпионате мира в Мельбурне-2007	22
Голяка С.К. Стан властивостей основних нервових процесів, функцій пам'яті та уваги у спортсменів	27
Доброскок І. Формування професійних цінностей як умова підвищення професійної компетентності студентів вищих навчальних закладів	31
Дутчак М.В. Моніторинг в системі державного управління спортом для всіх в Україні	34
Єрмаков С.С. Наукові видання з педагогічних наук: аналіз діяльності та перспективи євроінтеграції	43
Зубаль М.В. Темпи розвитку фізичних якостей хлопців різних соматотипів в онтогенезі шкільного періоду	50
Зюзь В.М. Підвищення цільової точності ударів тенісистів на етапі спеціалізованої базової підготовки (10-14 років)	54
Козіна Ж.Л., Грінченко І.Б., Вакслер М.А., Тихонова А.О. Підготовка гравців в студентських баскетбольних командах з акцентом на застосуванні тактичних вправ	59
Колбіна Т.В. Теоретичні питання проектування педагогічної технології формування міжкультурної комунікації у ВНЗ економічного профілю	64
Костюкевич В. Тренувальна робота хокеїсток на траві високої кваліфікації в базовому розвиваючому мезоциклі підготовчого періоду	69
Кремень В.Г. Педагогічні проблеми формування економічної особистості	75
Кропивницкая Т.А. Роль средств массовой информации в популяризации спортивных единоборств в Украине	79
Крушевский А., Ягелло В., Адамец Т. Технично-тактическая подготовка призеров чемпионата Европы по дзюдо (2004-2006 гг.) в лёгкой весовой категории - 66 кг	83
Ломака Ж.М. Профилактика заражения вирусным гепатитом С в эстетических манипуляциях	87
Пазиніч С.М. Загальна педагогізація, професіоналізм педагога – основа стабільності суспільства і всебічного розвитку особистості	91
Пилипей Л.П. Актуальність теорії функціонування зорового аналізатора в руслі проектування системи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів	96
Підкопай Д. О. Дослідження складових професійної майстерності спортивного масажиста при роботі з ковзанярками	99
Пономарьов О.С. Філософія освіти, синергетика і нова освітня парадигма	102
Русакова Т.М. Комп'ютерні ігри як соціально-педагогічний феномен, що впливає на процес розвитку мислення підлітків	106
Романчук І.В. Вплив тренувальних навантажень спеціальної спрямованості на динаміку асиметрії показників технічної підготовленості юних баскетболісток	109
Савченко Г.О. Аналітична діяльність у професійній підготовці майбутніх фахівців	113
Сембрат А.Л. Педагогічні особливості виховного процесу у гімназії	116
Смольц Т.В., Гловацкая І.В., Булейченко О.В., Філатова З.І., Щербак Л.М. Вплив фізкультурно-оздоровчих занять на організм студентів I курсу спеціальної медичної групи	119
Станішевська Ж.Ф. Застосування технічних засобів у профілактиці і лікуванні плоскостопості	122
Тимошенко О.В. Шляхи оптимізації професійної підготовки майбутніх вчителів фізичної культури в умовах розвитку сучасної освіти в Україні	125
Товченко Л.О. Особливості проведення занять по фізичному вихованню зі студентами спеціального учбового відділення, які хворіють на короткозорість	132

7. Крысько В.Г. Психология и педагогика: Схемы и комментарии.-М.: Изд-во ВЛАДИС – ПРЕСС, 2001.-368 с. С.292.
8. Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001.– 472 с. С.432
9. Цільова комплексна програма "Вчитель" //Освіта України. – 1996. №64.-27 серпня.-с. 1.
- 10.Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. – Х.: Прапор, 2005. – 640 с. С.203.
- 11.Щербань П.М. Прикладна педагогіка: Навч.-метод. посіб. – К.: Виша шк., 2002. – 215 с.: іл. С.165.

Надійшла до редакції 30.06.2008р.

МОНІТОРИНГ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СПОРТОМ ДЛЯ ВСІХ В УКРАЇНІ

✓ Дутчак М.В.
Національний університет
фізичного виховання і спорту України

Анотація. Обґрунтовано основні положення про моніторинг рівня залучення населення до спорту для всіх (визначення, мета, функції, структура, процедура проведення). Наведено аналіз результати всеукраїнського опитування різних груп населення стосовно використання рухової активності під час дозвілля. Подано підсумки експертного оцінювання державної політики, спрямованої на забезпечення доступності спортивних занять для широких верств населення. Проаналізовано причини позитивного та пасивного ставлення населення до занять спортом для всіх.

Ключові слова: спорт для всіх, рухова активність, загальнонаціональне опитування, експертне оцінювання, вікові групи, види спорту, здоров'я, населення.

Анотация. Дутчак М.В. Мониторинг в системе государственного управления спортом для всех в Украине. Обосновано основные положения о мониторинге уровня охвата населения спортом для всех (определение, цель, функции, структура, процедура проведения). Приведен анализ результатов всеукраинского опроса различных групп населения по использованию двигательной активности во время досуга. Представлены итоги экспертного оценивания государственной политики, направленной на обеспечение доступности спортивных занятий для широких слоев населения. Проанализированы причины позитивного и пассивного отношения населения к занятиям спортом для всех.

Ключевые слова: спорт для всех, двигательная активность, общенациональный опрос, экспертное оценивание, возрастные группы, виды спорта, здоровье, население.

Annotation. Dutchak M. Monitoring within the system of public management of Sport for All in Ukraine. The major regulations of the monitoring of the level of population involvement into Sport for All are substantiated (definition, objective, functions, structure, procedure of execution). The analyses of the results of all-Ukrainian survey within various strata of population in regard to their physical activities during leisure time are presented. Overall results of expert appraisal of the state policy aimed at providing accessibility of sport activities for public at large are presented. The analysis of the reasons of positive and negative attitude of the population towards sport activities is done.

Key words: sport for all, physical activity, national interrogation, age groups, kinds of sports, health, population.

Вступ.

Тривалий час спостерігається стійка тенденція до зниження рівня здоров'я населення України. Це призвело до того, що на сьогодні в державі середня тривалість життя громадян на 10-12 років нижча, ніж у країнах Європейського Союзу, а передчасна смертність, особливо серед чоловіків працездатного

віку, є вищою в 3-4 рази. Як наслідок – в Україні відзначається соціально небезпечне співвідношення чоловіків до жінок як 1 до 1,4 (найгірше в Європі). В Україні зафіксовано один з найвищих у світі показників природного зменшення населення (6,4 на тисячу осіб).

Здоров'я людини більш ніж на 50% визначається способом життя, тобто поведінкою та ставленням особистості до власного здоров'я і здоров'я оточуючих. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я економічний ефект від реалізації програм здорового способу життя досягає співвідношення витрат і прибутку як 1:8.

Рухова активність є однією з основних детермінант здоров'я, що відноситься до способу життя. В багатьох наукових дослідженнях переконливо доказано, що вона має позитивний ефект стосовно патогенезу всіх важливих та специфічних за синдромом порушень обміну речовин (інсулінорезистентність, діабет другого типу, дисліпедемія, гіпертензія та ожиріння), серцево-судинних захворювань (ішемічна хвороба серця, хронічна серцева недостатність, змінна хромота) та остеопорозу. Рухова активність також позитивно впливає на симптоми хронічної обструктивної хвороби легенів, остеоартриту, фіброміалгії, синдрому хронічної втоми, деяких видів раку та депресії [8, с. 9].

На підставі проведеного аналізу наукової літератури, власних теоретичних досліджень визначено, що ефективним шляхом залучення населення до рухової активності є система спорту для всіх [5-7]. З поміж складових цієї системи варто відзначити проведення регулярних спостережень за відповідними соціальними процесами для забезпечення зворотного зв'язку про співвідношення результатів діяльності до визначеної мети державної політики з розвитку спорту для всіх.

Уже понад 30 років в Канаді, Японії, Фінляндії, Франції, Італії, Великобританії та інших країнах широко використовується опитування людей щодо спортивної участі [11-13]. В кінці 90-х років минулого століття здійснювалась спроба гармонізувати різні підходи з цього питання через реалізацію проекту COMPASS [9].

В Російській Федерації багато років проводиться експертне опитування стосовно реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту [1].

Починаючи з 2000 року нами досліджується проблема запровадження в Україні моніторингу в системі державного управління спортом для всіх [2]. Визначено мету, функції та складові такого моніторингу [3]. Було розроблено відповідну технологію та апробовано її в ході спеціального дослідження [4, 10]. Разом з цим, в Україні актуальним видається проведення наукового обґрунтування та нормативного затвердження єдиної процедури моніторингу рівня залучення населення до спорту для всіх.

Робота виконана відповідно до теми 1.3.1. ... Управлінські та педагогічні засади гуманізації масового спорту в Україні" Зведеного плану науково-дослід-

ної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006-2010 роки (№ державної реєстрації 0107U000496).

Формування цілей роботи.

Мета дослідження – розробити технологію проведення моніторингу рівня залучення населення до спорту для всіх та здійснити аналіз отриманих результатів відповідного всеукраїнського опитування та експертного оцінювання.

Методологічну основу роботи склали теорія пізнання, логіка та системний підхід. В якості методу проведеного теоретичного дослідження використано аналіз літературних джерел та офіційних документів. Застосовано методи емпіричних досліджень, зокрема, спостереження та опитувальний метод. Математична обробка результатів дослідження виконувалась за допомогою статистичних методів та комп'ютерних технологій.

Результати дослідження.

Розроблено Положення про моніторинг рівня залучення населення до спорту для всіх, в якому визначено, що зазначений моніторинг – це система організаційних заходів, спрямованих на забезпечення періодичного збирання, опрацювання та аналізу показників про стан використання рухової активності у повсякденній діяльності різних груп населення з урахуванням їхніх потреб та цінностей, а також про основні чинники, які стримують процес залучення людей до рухової активності як важливої складової здорового способу життя.

Моніторинг проводиться з метою надання органам управління сферою фізичної культури і спорту повної, своєчасної та достовірної інформації про оцінку та прогноз соціальної ситуації із залучення населення до спорту для всіх, механізмів підтримки прогресивних тенденцій, шляхів попередження та усунення негативних процесів.

Основні функції Моніторингу:

- 1) спостереження за процесами залучення населення до спорту для всіх;
- 2) виявлення об'єктивних соціальних змін у використанні рухової активності для зміцнення здоров'я людей;
- 3) встановлення та прогнозування впливу державних управлінських рішень на рівень залучення населення до спорту для всіх;
- 4) порівняння оцінок експертів та думок населення з приводу стану та перспектив використання рухової активності під час дозвілля громадян;
- 5) надання органам державної влади інформації про проблеми у сфері фізичної культури і спорту, які викликають занепокоєння в суспільстві, та пропозицій для прийняття рішень з удосконалення системи залучення населення до рухової активності.

Моніторинг включає:

- 1) всеукраїнське опитування населення;
- 2) експертне оцінювання.

Всеукраїнське опитування населення про рівень залучення до спорту для всіх – це формалізоване структуроване інтерв'ювання на визначені запитання та варіанти відповідей. Запропоновано конкретний перелік таких запитань та варіантів відповідей.

Експертне оцінювання рівня залучення населення до спорту для всіх – це процедура оцінки, аналізу та прогнозу реалізації відповідних програм та заходів шляхом анкетування експертів – фахівців високої кваліфікації з питань спорту для всіх – на визначені запитання та варіанти відповідей. Запропоновано конкретний перелік таких запитань та варіантів відповідей.

Опитування та оцінювання проводиться щорічно у квітні.

Організація проведення опитування та оцінювання здійснюється Всеукраїнським центром фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх".

Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх":

- 1) відповідно до чинного законодавства визначає соціологічну установу та укладає з нею угоду на проведення опитування (вибірка повинна бути репрезентативною для населення України віком від 16 до 74 років, обсяг вибіркової сукупності має забезпечувати стандартні відхилення при достовірних 95 відсотках у межах 2,5 відсотка);
- 2) визначає склад експертів для проведення оцінювання (в межах 100 – 120 осіб), узгоджує його з Науково-координаційною радою у сфері фізичної культури та спорту Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту, в установленому порядку забезпечує умови для роботи експертів під час оцінювання;
- 3) в установленому порядку забезпечує опрацювання та публікацію результатів опитування та оцінювання, не пізніше червня кожного року безкоштовно направляє їх центральним та місцевим органам виконавчої влади, громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості.

Розроблене Положення про моніторинг рівня залучення населення до спорту для всіх підтримано Науково-координаційною радою у сфері фізичної культури і спорту Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту (голова ради – академік В.М.Платонов), у висновку якої зазначається, що запропонована процедура та інструментарій відповідають меті вивчення орієнтацій та поведінки населення стосовно занять спортом для всіх. Запропонований перелік питань та відповідей для всеукраїнського опитування та експертного оцінювання розроблено з дотриманням визначених стандартів для соціологічних досліджень.

З урахуванням результатів проведеного нами дослідження та на виконання Державної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2007-2011 роки, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 15 листопада 2006 року № 1594, Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту своїм наказом від 31 березня 2008 року № 1280 "Про моніторинг залучення населення до спорту для всіх" запровадило такий моніторинг в Україні та затвердило розроблене нами положення про цей моніторинг.

Відповідно до вказаного наказу Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення "Спорт для всіх" визначив, що опитування та оцінювання у 2008

році буде проводити компанія Research & Branding Group. Фахівцями цієї компанії у квітні-травні 2008 року проведено збір емпіричної інформації методом стандартизованого інтерв'ю респондентів за місцем їх проживання. Для опитування населення була використана вибірка, загальний обсяг якої склав $N=1207$ осіб віком від 16 до 74 років. Вибіркова сукупність репрезентувала населення України за статтю, віком і територією проживання (місто або село). Використаний обсяг вибіркової сукупності забезпечує очікувану граничну похибку для вибірки в цілому $(\sigma) \pm 2,5\%$ при рівні довірчої вірогідності $P=0,954$ (95,4%).

Цільову аудиторію експертів склали представники засобів масової інформації, органів виконавчої влади, спортивних організацій і т.п. Загальний обсяг експертної групи становив 100 осіб, які проживають в м. Києві та Київській області (12 осіб) і в 24-х обласних центрах країни (по 3-5 осіб у кожному).

Автором проводився аналіз та інтерпретація отриманої інформації в ході опитування та експертного оцінювання. Математична обробка показників дослідження здійснювалась з використанням комп'ютерної програми SPSS.

Результати проведеного опитування засвідчують, що протягом минулого року більшість населення України (56% опитаних) жодного разу не використовувала свій вільний час для занять спортом. В той же час, приблизно четверо з десяти дорослих жителів країни (42%) хоча б один раз займалися спортом для всіх.

У процесі статистичного аналізу було виявлено, що частота згадок про заняття спортом протягом останнього року певною мірою залежить від таких характеристик населення, як вік, місце проживання і рід діяльності. Загалом вони зводяться до наступних основних тенденцій:

чоловіча частина населення в цілому декілька частіше, ніж жіноча, минулого року використовувала свій вільний час для занять спортом (відповідно, 51% опитаних проти 34%);

зі збільшенням віку у жителів країни спостерігалось зниження активності занять спортом на дозвіллі: частіше всього про спортивно активне проведення часу протягом останнього року згадували наймолодші жителі України (16-24 років), а найрідше — найстарші (65-74 роки);

в цілому по країні спостерігається слабо виражена тенденція до того, що із зростанням рівня освіти збільшується рівень залучення осіб до спортивних занять в останні 12 місяців;

серед груп населення з різним сімейним станом про свої заняття спортом протягом року частіше всього згадують особи, що не перебувають у шлюбі, а найрідше — особи, що втратили подружжя (вдівці і вдови), що, мабуть, значною мірою пояснюється віковими характеристиками цих груп (наприклад, середній вік осіб, які не перебувають у шлюбі, складає 28 років, а осіб у шлюбі — 45 років, у розлучених — 43 роки, й у овдовілих — 62 роки);

серед груп населення, диференційованих за видами трудової діяльності, про свої заняття спортом зна-

чуше частіше за інших вказують учні та студенти, військовослужбовці та працівники правоохоронних органів, а також перші керівники підприємств та організацій; з іншого боку, найбільш рідко про це згадують пенсіонери.

Мешканці України, які за останні 12 місяців хоча б раз займалися спортом для всіх, використовували для цього понад 40 видів спорту. Більшість з таких респондентів займалися декількома видами спорту. Виходячи з одержаних відповідей, можна констатувати, що в цілому в Україні найдоступнішими є види спорту наведені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Розподіл опитаних за видами спорту, якими вони займалися на дозвіллі у останні 12 місяців (% до осіб, які займалися спортом; $N=510$)

Вид спорту	%
Футбол	26,3
Волейбол	13,3
Гімнастика	12,0
Легка атлетика	11,2
Оздоровчий біг	9,2
Плавання	8,0
Фітнес	6,5
Важка атлетика	4,5
Баскетбол	4,1
Бокс	3,7
Настільний теніс	2,2

Статева приналежність єдина з соціально-демографічних характеристик, що значущо впливає на популярність видів спорту, що використовуються для занять широким верствам населення. Чоловіки значно частіше, ніж жінки, під час занять спортом віддавали перевагу футболу, важкій атлетиці і боксу. У свою чергу, жінки значно частіше вважали за краще займатися гімнастичними вправами, фітнесом, легкою атлетикою та плаванням.

Переважає більшість населення країни, яка минулого року займалася спортом для всіх, вважала за краще проводити такі заняття самостійно, а не в рамках будь-яких організаційних структур (рисунок 1). Істотно рідше вони займалися спортом у складі неформальних груп, і ще рідше — у складі спортивних клубів, секцій і т.п. При цьому помітною є загальна тенденція до високої популярності серед населення організаційних форм занять спортом, що пов'язані з мінімальними витратами на оплату фізкультурно-спортивних послуг.

За звичай, особи, які займалися спортом для всіх, практикували проведення таких занять приблизно один раз на тиждень. Істотно рідше ці заняття проводилися 2 або більше разів на тиждень (рисунок 2). Як показують розрахунки, в середньому на одну особу, яка займалася спортом, за минулий рік припадало приблизно 81 заняття або 1,6 заняття на тиждень. При цьому не було виявлено статистично значущих відмінностей у середній кількості занять спортом, проведених представниками різних соціально-демографічних груп населення.

Розміри витрат населення на оплату товарів та послуг, пов'язані із заняттями спортом протягом останніх 12 місяців (% до всіх опитаних; N=1207)

Стаття витрат	Дія	% до опитаних	Витратили (в середньому гривень на особу)
Спортивний одяг і взуття	купували	33,1	468,3
	не купували	60,9	
	важко відповісти	5,9	
Спортивний інвентар та обладнання	купували	10,0	590,9
	не купували	85,2	
	важко відповісти	4,8	
Фізкультурно-спортивні послуги	купували	7,4	507,2
	не купували	86,6	
	важко відповісти	6,0	

За оцінками населення, в більшості випадків їх типове заняття спортом на дозвіллі в попередньому році тривало від 30 хвилин і більше (рисунок 3). Зроблені розрахунки дозволяють констатувати, що середня тривалість таких занять в цей період складала приблизно 40 хвилин. Зафіксовано значущі відмінності у тривалості занять спортом, якими були зайняті представники різних соціально-демографічних груп населення. Зокрема, у центральному та південно-східному регіонах країни середня тривалість занять була дещо вищою, ніж у західному регіоні. Із збільшенням віку середня тривалість занять спортом помітно скорочувалася. Є також окремі відмінності стосовно тривалості занять спортом у представників груп, що розрізняються за видом трудової діяльності та матеріальним достатком.

В ході опитування 90% респондентів заявили, що минулого року вони не брали участі в спортивних змаганнях та у будь-яких масових спортивних заходах, що проводилися під егідою державних органів або громадських організацій. А про свою участь в подібних акціях зазначило близько 9% опитаних. Рівень залученості до таких заходів залежить від вікових та сімейних характеристик респондентів, а також від виду їх трудової діяльності. Так, серед різних вікових груп найвища питома вага осіб, які брали участь у спортивних акціях, була зафіксована у наймолодшій частині населення, а із збільшенням віку опитуваних значення цього показника неухильно знижувалися. А серед груп з різним видом трудової діяльності найвищі значення участі у спортивних заходах були зафіксовані у військовослужбовців та працівників правоохоронних органів, а також у представників молоді, що навчається.

З урахуванням рекомендацій Всесвітньої організації охорони здоров'я щодо оптимального обсягу рухової активності для отримання оздоровчого ефекту [8] та на основі використання основних положень загальноєвропейського проекту COMPASS [9] нами пропонується розрізнити три рівня залучення конкретної людини до занять спортом для всіх з метою зміцнення здоров'я:

перший рівень – достатній (не менше 4-5 занять на тиждень або більше 240 разів на рік, тривалість одного заняття – не менше 30 хв.);

другий рівень – помірний (2-3 заняття на тиждень або від 120 до 240 разів на рік, тривалість одного заняття – не менше 30 хв.);

третій рівень – низький (1-2 заняття на тиждень або від 1 до 120 разів на рік).

Керуючись запропонованою класифікацією нами встановлено, що серед осіб, які займалися в Україні спортом для всіх в останні 12 місяців, перший рівень залучення до таких занять має 7%, другий – 14%, а третій – 70%.

Екстраполюючи зазначені показники на всю вибірку можна стверджувати, що лише троє із ста громадян України мають достатню рухову активність для зміцнення здоров'я, для 6% – характерна помірна зайнятість спортом, а у кожного третього мешканця країни у віці від 16 до 74 років – низька рухова активність оздоровчої спрямованості. Більша половина дорослого населення України не залучена до спорту для всіх.

Впродовж останніх 12 місяців витрати населення України, пов'язані з оплатою тих чи інших аспектів занять спортом, найчастіше спрямовувалися на придбання спортивного взуття і одягу. Другу за місткістю статтю таких витрат склали кошти, витрачені на придбання спортивного інвентарю та обладнання. На третьому місці виявилися витрати, пов'язані з оплатою різних спортивних послуг (таблиця 2).

На сучасному етапі за наявності або відсутності намірів займатися спортом найближчим часом населення України ділиться на дві нерівні частини. Більшість жителів країни (близько 60%), в цілому, не планує таких занять під час дозвілля. Причому основна їх маса (48%) цілком впевнено заявила про відсутність таких планів. З іншого боку, приблизно третина населення має плани зайнятися спортом найближчого року. Слід зазначити, що особи, які планують займатися спортом, неоднорідні за ступенем такої "зрілості": приблизно половина з них (19%) переконливо зазначила про те, що збирається займатися спортом на дозвіллі, а інша частина (16%) відзначила, що швидше планує такі заняття.

В той же час переважна більшість дорослого населення України не хотіла б, щоб їх діти або онуки вели малорухливий спосіб життя. Про це свідчить той

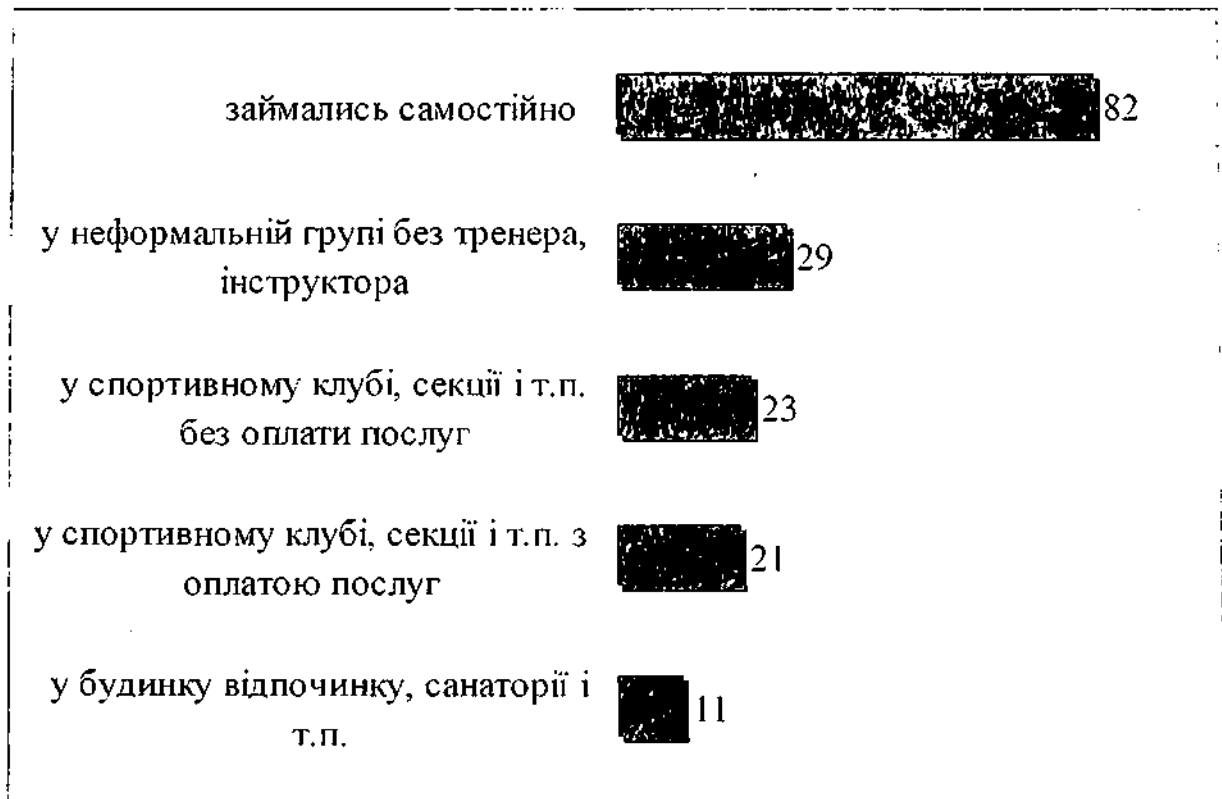

Рис. 1. Розподіл осіб, які займалися спортом для всіх в останні 12 місяців, за організацією таких занять (% до осіб, які займалися спортом: N = 510).

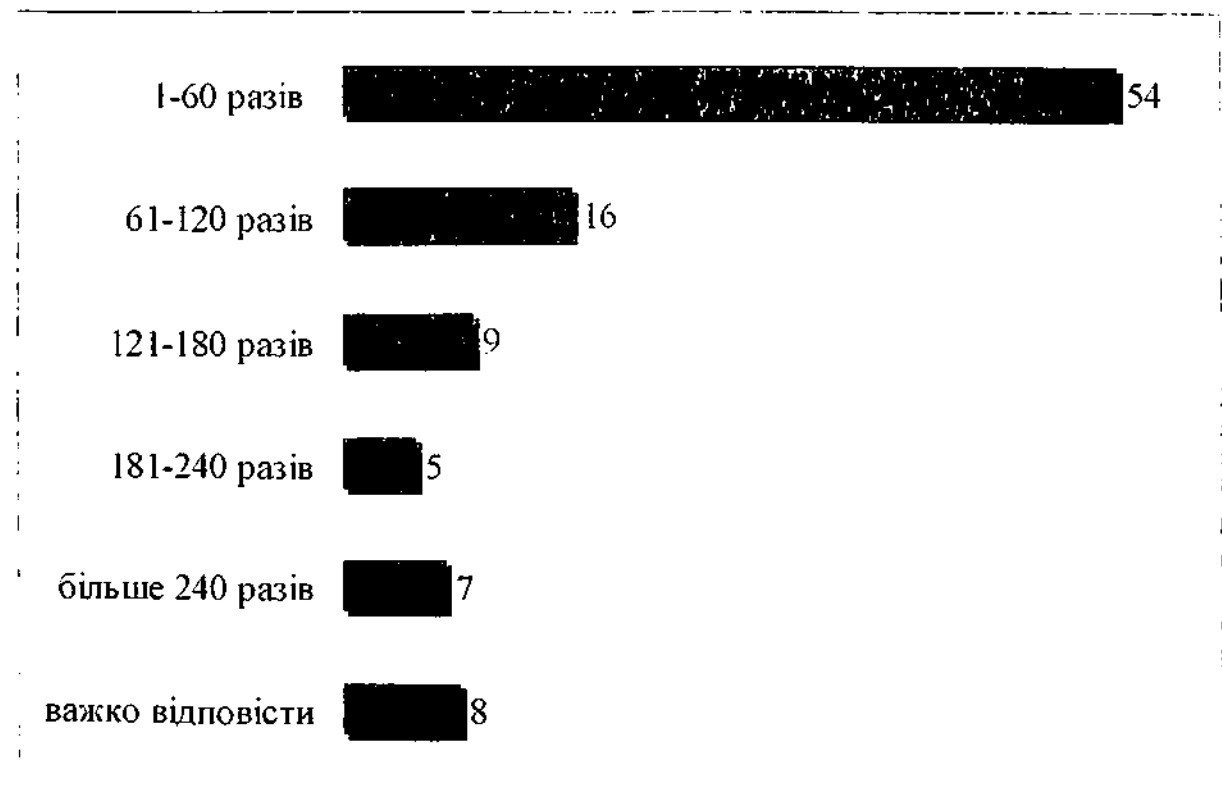

Рис. 2. Розподіл осіб, що займалися спортом для всіх в останні 12 місяців, за кількістю проведених занять (% до осіб, які займалися спортом: N = 510).

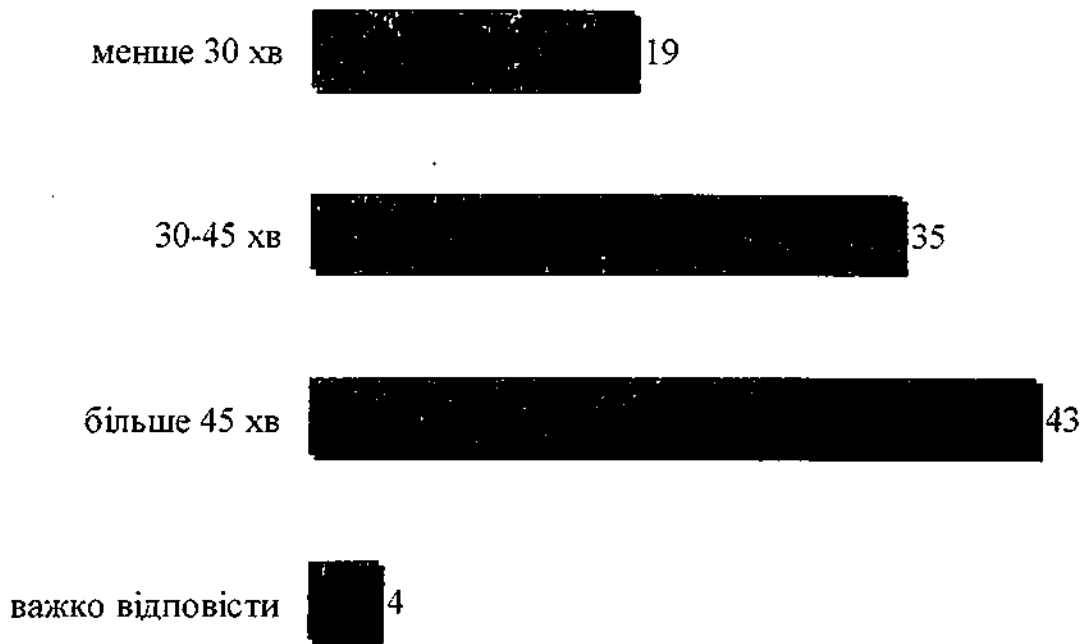

Рис. 3. Розподіл осіб, що займалися спортом для всіх в останні 12 місяців, за тривалістю проведених занять (% до осіб, які займалися спортом; N=510).

факт, що 95% опитаних прямо заявили про своє небажання, щоб підростаюче покоління вело пасивний спосіб життя, а також щоб їх діти або онуки були звільнені від уроків фізкультури (92%). Більш того, майже всі респонденти відзначили своє прагнення до того, щоб їх діти або онуки на дозвіллі систематично займалися будь-якими видами спорту. При цьому слід підкреслити, що дорослі вельми однотайні відносно того, що заняття підростаючого покоління спортом повинно носити в майбутньому "аматорський" характер. Що ж до підготовки їхніх дітей або онуків до занять професійним спортом, то тут думки респондентів розподілилися неоднозначно: питома вага прихильників такого варіанту спортивних занять (40%) приблизно рівна питомій вазі його супротивників (35%). Слід також відзначити, що в процесі аналізу не було виявлено статистично значущих зв'язків між розподілом наведених вище точок зору та соціально-демографічними характеристиками респондентів.

Один з аспектів дослідження полягав у виявленні думок населення стосовно значення, яке можуть мати певні чинники для залучення людей до занять спортом під час дозвілля. У якості емпіричних індикаторів таких чинників розглядалися вербальні описи шістнадцяти різних життєвих ситуацій, суб'єктивні оцінки ролі яких наводяться в таблиці 3.

Аналіз цих оцінок демонструє, що, на думку населення країни, найпомітніший стимулюючий вплив на залучення людей до спорту має, перш за все, бажання бути здоровими, а також такі обставини, як бажання бути привабливими, розташування спортивних споруд поблизу будинку, бажання бути

кращими, сильнішими, і високий рівень добробуту. Всі вказані обставини оцінюються населенням як такі, що мають велике значення у залученні до спорту широких мас населення.

Що стосується всіх інших життєвих обставин, що увійшли до списку, то їх значення оцінюється населенням як в цілому помірно у вирішенні вказаного завдання. При цьому слід зазначити, що оцінки таких обставин дещо розрізняються між собою. Зокрема, якщо такі обставини, як потреба у спілкуванні, прагнення поліпшити спортивний результат, особиста участь у змаганнях і ряд інших, близько половини опитаних сприймає як такі, що мають велике значення для залучення людей до спорту, то відносно прикладу державного або політичного діяча, такі оцінки одержані зі слів приблизно чверті опитаних.

На думку жителів України, пасивне ставлення людей до занять спортом для всіх, в першу чергу, обумовлюється причинами матеріального характеру: висока вартість послуг в спортивних центрах і недостатні матеріальні можливості населення (таблиця 4). Більшість інших причин, включених до запропонованого списку, основною масою населення також розглядається як такі, що відіграють досить велику роль у формуванні пасивного ставлення до спорту. За своїм значенням всі ці причини достатньо різноманітні і торкаються різних аспектів життя: відсутність вільного часу, низький рівень суспільної та індивідуальної культури, недостатня пропаганда здорового способу життя і т.п. Замикають цей ієрархічний ряд три причини, вплив яких на пасивне ставлення до спорту населення країни вважає помірним: думка „У мене не той вік,

Таблиця 3.

Оцінка населенням значення окремих чинників для залучення людей до занять спортом
(% до всіх опитаних; N=1207)

Найменування чинника	велике	помірне	мале та ніяке
1. Бажання бути здоровим	90	8	2
2. Приклад відомого спортсмена	44	30	26
3. Приклад державного або політичного діяча	24	25	51
4. Особлива спортивна подія (Олімпійські ігри, чемпіонат світу, Європи)	45	31	24
5. Особиста участь у змаганнях	51	27	22
6. Розташування поблизу помешкання спортивних майданчиків, фітнес-центру	69	22	9
7. Високий рівень власного добробуту	69	21	10
8. Прагнення поліпшити спортивний результат	52	28	20
9. Бажання бути привабливим	73	21	6
10. Потреба у спілкуванні	53	32	15
11. Бажання одержати задоволення від „м'язової втоми”	40	35	25
12. Кар'єра у професійній діяльності	36	32	32
13. Бажання бути кращим, сильнішим	69	21	10
14. Поради друзів	37	37	26
15. Знання та навички з рухової активності, які були одержані в школі, ВНЗ	46	34	20
16. Вплив засобів масової інформації	40	31	29

Таблиця 4.

Оцінка населенням значення окремих причин пасивного ставлення людей до занять спортом
(% до всіх опитаних; N=1207).

Найменування причини	велике	помірне	мале та ніяке
1. Дефіцит власних коштів для відвідування спортивних клубів, фітнес-центрів та на придбання необхідного одягу, інвентарю	75	16	9
2. Низький рівень пропаганди цінностей спорту і здоров'я	60	26	14
3. Відсутність вільного часу	65	25	10
4. Висока вартість послуг у спортивних центрах	77	17	6
5. Невміння організувати себе та свої заняття спортом під час дозвілля	57	29	14
6. Відсутність матеріальних стимулів для підтримання і покращання здоров'я та фізичних кондицій	52	32	16
7. Недостатня кількість спортивних клубів, фітнес-центрів	52	29	19
8. Низький рівень благоустрою та комфортності існуючих спортивних споруд	53	32	15
9. Низький рівень індивідуальної культури здоров'я	52	35	13
10. Низький рівень індивідуальної фізичної культури (фізичної підготовленості, спеціальних знань та вмій)	54	33	13
11. Не дозволяє стан здоров'я, часті хвороби	54	26	20
12. Недостатній розвиток у суспільстві культури спорту та здорового способу життя	58	29	13
13. Думка: „У мене не той вік, щоб займатися спортом”	45	28	27
14. Не врахування стану фізичного здоров'я та фізичної підготовленості під час призначення на керівні посади	36	38	26
15. Відсутність моральних стимулів до занять спортом під час дозвілля	44	36	20

щоб займатися спортом”, відсутність моральних стимулів і те, що стан фізичної підготовленості не враховується у процесі кар’єрного зростання.

Експертні оцінки задоволеності державною політикою, спрямованою на залучення широких верств населення до занять спортом на дозвіллі, розподілилися приблизно порівну між тими, кого ця політика в цілому задовольняє (43 особи), і тими, хто нею в цілому незадоволений (52 особи). При цьому та частина експертів, яка більшою чи меншою мірою задоволена державною політикою в цьому напрямі, висловлювалася обережніше, ніж їх опоненти: тільки 13 з них твердо заявили про те, що задоволені політикою держави, а інші 30 вказали, що вони швидше задоволені, аніж незадоволені цією політикою. А у складі їх опонентів за даною позицією зафіксовано рівне співвідношення як повністю незадоволених цим напрямом державної політики, так і швидше незадоволених, ніж задоволених нею (по 26 експертів).

За оцінками експертів, впродовж останніх років розподіл асигнувань на розвиток спорту з бюджетів усіх рівнів складався таким чином, що 76% їх загального обсягу припадало на спорт вищих досягнень, і лише чверть — на спорт для всіх. Таке співвідношення експерти вважають невиправданим. У зв’язку з цим суть пропонованих ними змін до системи асигнування спорту полягає у тому, щоб бюджетні асигнування на спорт вищих досягнень скоротилися б приблизно на 19%, а асигнування на спорт для всіх на стільки ж зросли.

Як вважають експерти, для збільшення в країні загальної кількості людей, які займаються спортом для всіх, основним пріоритетом бюджетного фінансування повинно стати будівництво і капітальний ремонт загальнодоступних спортивних споруд, на це слід відводити приблизно 37% асигнувань, що виділяються на розвиток спорту для всіх. Інші найбільш вагомими виплатами повинні бути спрямовані на оплату праці тренерів та інструкторів, які займаються з соціально незахищеними верствами населення (23%), а також на проведення різних масових спортивних заходів (19%). Приблизно по десятій частині цих асигнувань потрібно спрямовувати на фінансову допомогу різним громадським організаціям, що залучають людей до занять спортом, а також на фінансування відповідної соціальної реклами.

В цілому експерти достатньо неоднозначно оцінили те, якою мірою ті або інші структури суспільства здійснюють реальні заходи для підвищення доступності спорту на дозвіллі широким верствам населення країни. Найбільшою мірою вирішенню вказаного завдання сприяють на думку 42 експертів спортивні федерації, добровільні спортивні товариства (37 експертів), бюджетні установи – центри “Спорт для всіх” (36 експертів), засоби масової інформації (33 експерти), а також органи виконавчої влади (29 експертів). А недостатньою у цьому відношенні є діяльність політичних партій (81 експерт), депутатів різних рівнів (75 експертів), медичних установ (67 експертів), керівників підприємств та організацій (57 експертів).

Досить неоднозначно експерти висловилися і стосовно позитивних тенденцій у сфері спортивного життя країни. Зокрема, більшість з них в цілому погодилася з тим, що за останні роки в країні збільшилася кількість спортивних клубів та фітнес-центрів за місцем проживання, що на сьогодні попит перевищує пропозиції щодо занять спортом для всіх, що збільшилася загальна кількість людей, які займаються спортом на дозвіллі, що в цілому покращилися умови для таких занять спортом, а також з тим, що збільшилася кількість і покращилася якість спортивних майданчиків за місцем проживання громадян. У той же час більшість експертів в цілому не згодні з тим, що за цей же час покращилися умови для занять спортом у місцях масового відпочинку, а також за місцем навчання або роботи громадян.

На думку експертів, чинники, що здатні сприяти залученню людей до занять спортом для всіх, можна вибудувати у певну ієрархічну послідовність, залежно від сили їх стимулюючої дії. Так, від с і більше складу експертної групи до числа чинників, що найістотніше впливають на цей процес, віднесли бажання людини бути здоровою, особисту участь у змаганнях, бажання бути привабливим, розташування спортивних споруд поряд з місцем проживання і бажання бути кращим, сильнішим.

Дещо меншою мірою (від 60 до 50% складу групи) експерти схильні пов’язувати залучення людей до занять спортом для всіх з такими обставинами, як приклад відомого спортсмена, потреба у спілкуванні, вплив якоїсь особливої спортивної події (Олімпійських ігор, чемпіонатів світу, Європи і т.п.) або ж прагнення поліпшити спортивний результат.

Нарешті, менш половини складу експертної групи визнає істотний стимулюючий вплив на залучення широких мас населення до занять спортом з боку таких чинників, як вплив засобів масової інформації, кар’єра у професійній діяльності, знання і навички рухової активності, одержані в навчальних закладах, бажання одержати задоволення від “м’язової втоми”, високий рівень власного добробуту, поради друзів та приклад державного або політичного діяча.

Серед чинників, що сприяють пасивному ставленню людей до занять спортом на дозвіллі, основна частина експертів (приблизно 2/3, і більше від загального складу групи) назвала низький рівень індивідуальної культури здоров’я, високу вартість послуг в спортивних центрах, недостатній розвиток у суспільстві культури спорту і здорового способу життя, дефіцит у населення власних засобів для відвідин фітнес-центрів, а також низький рівень індивідуальної фізичної культури.

Дещо менше (близько половини складу групи) до числа чинників, які здатні викликати у людей пасивне ставлення до спорту на дозвіллі, експерти відносили низький рівень пропаганди цінностей спорту і здоров’я, невміння людей організувати себе і свої заняття спортом під час дозвілля та низький рівень впорядкування існуючих спортивних споруд.

Що стосується решти відповідних чинників, то їх істотну роль у формуванні пасивного відношення

Запропоновані експертами зміни до державної політики із залучення населення до занять спортом для всіх (особа; N=100)

Зміст пропозиції експертів	Кількість експертів
Збільшення фінансування спорту для всіх	48
Посилення пропаганди здорового способу життя	37
Будівництво сучасних спортивних комплексів	21
Розвиток, реконструкція матеріально-технічної бази	20
Підготовка відповідних кадрів	12
Залучення навчальних закладів до організації занять спортом	11
Доступність відвідування занять спортом	
Гідна оплата праці тренерів, інструкторів	10
Паведення ладу на діючих спортивних спорудах	7
Створення оздоровчих клубів за місцем проживання	7

широких мас населення до занять спортом на дозвіллі більшою чи меншою мірою визнавали менше половини членів експертної групи.

Відповідаючи на питання стосовно необхідних змін у державній політиці із залучення широких верств населення до занять спортом на дозвіллі експерти висловили 34 різні думки. При цьому на кожного експерта припадало в середньому приблизно по 2-3 думки. Перша "десятка думок", з яких експерти були найбільш одностайні, подана у таблиці 5. За оцінками експертів, державі слід, перш за все, збільшити фінансування спорту для всіх, а також підсилити пропаганду здорового способу життя. Істотну роль у залученні широких мас до занять спортом, на їх думку, повинно відіграти також будівництво сучасних спортивних комплексів і модернізація вже наявної матеріально-технічної бази спорту для всіх. Помітно рідше експерти проявляли свою одностайність за іншими напрямками.

В ході опитування експертам було запропоновано назвати п'ять видів спорту, які вони вважають найперспективнішими у плані збільшення кількості людей, що займатимуться ними на дозвіллі наступного року. За результатами аналізу висловлених експертами думок можна констатувати, що ця п'ятірка найперспективніших видів спорту включає: футбол (1 місце), волейбол (2 місце), легку атлетику (3 місце), плавання (4 місце) та велоспорт (5 місце). Ці оцінки значною мірою співпадають з результатами проведеного всеукраїнського опитування, в ході якого населення найчастіше відзначало, що наступного року збирається зайнятися саме футболом і волейболом. Що стосується третього і четвертого місця за частотою згадування, то у відповідях населення вони розподілилися між такими видами спорту, як плавання, гімнастика, легка атлетика і біг, що у принципі узгоджується з прогнозами експертів. А ось оцінки з приводу велоспорту, який експерти найчастіше ставили на п'яте місце, розходяться з думкою населення, у відповідях якого бажання зайнятися цим видом спорту згадувалося приблизно 1% опитаних.

Одніюючи різні формати проведення масових спортивних заходів з погляду ефективності залучен-

ня за їх допомогою широких верств населення до занять спортом на дозвіллі, експерти вибудували наступну ієрархію таких форматів:

перше місце: спартакіади, універсіади і т.п.;

друге місце: чемпіонати з окремих видів спорту серед аматорів;

третє місце: телевізійні шоу за участю пересічних громадян;

четверте місце: телевізійні шоу за участю зірок;

п'яте місце: комерційні змагання зірок спорту.

Як вважають експерти, під час організації масових спортивних заходів найбільший ефект у залученні широких верств населення до занять спортом на дозвіллі може бути одержаний за рахунок залучення до цих заходів таких відомих осіб:

перше місце: зірки спорту;

друге місце: зірки естради і шоу бізнесу;

третє місце: зірки телебачення;

четверте місце: зірки театру і кіно;

п'яте місце: політики.

На думку експертів, найпривабливішими для населення наступного року будуть такі організаційні структури занять спортом:

перше місце: спортклуби і секції без оплати послуг;

друге місце: спортклуби і секції з оплатою послуг;

третє місце: будинки відпочинку, санаторії і т.п.;

четверте місце: неформальні групи без тренера та інструктора;

п'яте місце: самостійні заняття.

Слід зазначити, що ці оцінки досить слабко узгоджуються з результатами масового опитування, в якому абсолютна більшість респондентів відзначила бажання займатися спортом самостійно, і близько половини — у безкоштовних спортивних клубах і секціях, і ще менше у рамках інших організаційних структур.

Порівнюючи результати всеукраїнського опитування населення та експертного оцінювання слід зазначити, що пересічні громадяни здебільшого прагнуть до занять, які не вимагають значних фінансових затрат, а експерти виходять з позиції доцільності та ефективності таких занять для збереження здоров'я та вирішення інших соціально-економічних завдань.

Висновки.

Моніторинг рівня залучення населення до спорту для всіх – це система організаційних заходів, спрямованих на забезпечення періодичного збирання, опрацювання та аналізу показників про стан використання рухової активності у повсякденній діяльності різних груп населення з урахуванням їхніх потреб та цінностей, а також про основні чинники, які стримують процес залучення людей до рухової активності як важливої складової здорового способу життя.

Моніторинг включає: 1) всеукраїнське опитування населення; 2) експертне оцінювання. Він проводиться щорічно відповідно до розробленого автором положення.

Протягом останнього року понад 40% жителів країни з тим або іншим ступенем активності займалися спортом. При цьому, як правило, вони явно віддавали перевагу найдемократичнішим і доступнішим (у матеріальному і організаційно-технічному відношенні) видам спорту: футболу, волейболу, гімнастиці, легкій атлетиці і т.п. Абсолютна більшість тих, хто займався спортом, вважала за краще проводити заняття не у складі спеціально створених для цього структур (спортивних клубів, секцій і т.п.), а самостійно або ж у складі неформальних структур, що не мають тренера або інструктора. Ймовірно, це також було викликано прагненням максимально заощадити кошти на проведення подібних занять. Одним із наслідків такої організації спортивного життя виявилось те, що протягом даного періоду вельми незначна частина громадян (9%) взяла участь в будь-яких змаганнях або масових спортивних акціях.

Лише троє із ста громадян України мають достатню рухову активність для зміцнення здоров'я, для 6% – характерна помірна зайнятість спортом, а у кожного третього мешканця країни у віці від 16 до 74 років – низька рухова активність оздоровчої спрямованості. Більша половина дорослого населення України не залучена до спорту для всіх.

Істотне збільшення в країні числа осіб, які у вільний час займається спортом, вимагає, перш за все, збільшення державного фінансування системи спорту для всіх, а також істотного посилення пропаганди здорового способу життя, будівництва сучасних спортивних комплексів і модернізації вже наявної матеріально-технічної бази масового спорту.

Література:

1. Виноградов П.А., Окуньков Ю.В. Социологический мониторинг руководителей органов исполнительной власти в области физической культуры и спорта // Теория и практика физической культуры. 2006. - № 7. - С. 13-14.
2. Дутчак М.В. Окремі технології управлінського контролю за фізичною активністю населення в європейських країнах // Молода спортивна наука України: Збірник наукових статей з галузі фізичної культури та спорту. Випуск 4. - Львів: ЛДІФК, 2000. - С. 75-77.
3. Дутчак М.В. Соціальний моніторинг в системі спортивного менеджменту (на прикладі спорту для всіх) // Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні: Збірник наукових праць. - Рівне: "Принт Хаус", 2001. - Випуск 2. - С. 30-40.
4. Дутчак М.В. Спорт для всіх в Україні: результати загальнонаціонального опитування // Педагогіка, психологія, та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту:

наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С.С. - Харків: ХДАДМ (XXIII).- 2006. - №2. - С. 37-43.

5. Дутчак М.В. Спорт для всіх у світовому контексті. - К.: Олімпійська література, 2007. - 111 с.
6. Дутчак М.В. Генезис та сутність спорту для всіх: теоретико-методологічний аналіз // Педагогіка, психологія, та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наукова монографія за редакцією проф. Єрмакова С.С. - Харків: ХДАДМ (XXIII), 2007. - №11. - С. 38-45.
7. Дутчак М.В. Основні положення концепції гуманізації процесу залучення населення до рухової активності в Україні // Актуальні проблеми фізичної культури і спорту: Зб. наук. праць / Год. ред. В.О.Дрюков. - К.: Науковий світ, 2007. - № 12. - С. 47-53.
8. Шаги к здоровью. Основа для содействия физической активности в целях укрепления здоровья в Европейском регионе. - Копенгаген: Европейское региональное бюро ВОЗ, 2006. - 45 с.
9. COMPASS: A project seeking the co-ordinated monitoring of participation in Sport in Europe. - London: UK Sport. - 65 p.
10. Dutchak M. Sport participation in Ukraine // 10th World Sport for All Congress 2004: Book of Abstracts. - Rome, 2004. - P. 43.
11. Ikeda M., Yamaguchi Y., Chogahara M. Sport for All in Japan: Second edition. - Tokyo: Sasakawa Sports Foundation, 2004. - 41 p.
12. Les CHIFFRES CLÉS du SPORT: octobre - 2004. - Paris: Ministère de Jeunesse et des Sports, 2004. - 14 p.
13. Physical Activity Levels among Canadian Adults // http://www.cflri.ca/eng/levels/adult_levels.php

Надійшла до редакції 06.07.2008р.

НАУКОВІ ВИДАННЯ З ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК: АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Єрмаков С.С.

Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Анотація. Представлено аналіз наукових видань з педагогічних наук. Розглянуто можливості інтеграції видань до європейського науково-освітнього простору. Визначено позиції засновників наукових видань щодо вдосконалення видавничої діяльності і підвищення якості статей. Зазначено адреси видань у мережі Інтернет і можливості вільного доступу до інформації. Наведено основні напрямки розвитку спеціалізованих наукових видань. Запропонована система визначення якості публікацій та критерії оцінки праці науковців.

Ключові слова: видання, наука, рейтинг, система, педагогіка, інформація, простір, освіта.

Анотация. Ермаков С. С. Научные издания по педагогическим наукам: анализ деятельности и перспективы евроинтеграции. Представлен анализ научных изданий по педагогическим наукам. Рассмотрены возможности интеграции изданий в европейское научно-образовательное пространство. Определены позиции учредителей научных изданий по совершенствованию издательской деятельности и повышению качества статей. Указаны адреса изданий в сети Интернет и возможности свободного доступа к информации. Приведены основные направления развития специализированных научных изданий. Предложена система определения качества публикаций и критерии оценки работы научных работников.

Ключевые слова: издание, наука, рейтинг, система, педагогика, информация, пространство, образование.

Annotation. Iermakov S.S. Scientific editions on pedagogical sciences: analysis of activity and a prospect of Euro integration. Analysis of scientific editions on pedagogical sciences is presented. Possibilities of integration of issuings in European scientific – educational space are construed. Items of founders of scientific editions on perfecting publishing and improvement of quality of articles are defined. Addresses of issuings in a network the Internet and possibilities of a free access to the information are indicated. Main routes of development of the specialized

scientific editions are indicated. The system of determination of quality of publications and criteria of an assessment of works of science officers is offered.

Keywords: journal, science, rating, system, pedagogics, information, space, education.

Вступ

Наукові видання педагогічного спрямування відображають стан і зазначають перспективи подальшого розвитку та вдосконалення процесу підготовки фахівців. Заявлений державою напрямок на інтеграцію освітянської галузі до Європейського науково-освітнього простору достатньо представлений у наказах, розпорядженнях, рекомендаціях органів управління від Міністерства освіти і науки України і до відповідних відділів місцевих адміністрацій. Все це потребує корегування видів діяльності освітніх установ. У такій ситуації не можуть бути осторонь наукові видання з педагогічних наук. Тому є певний сенс провести аналіз їх діяльності у відповідності до критеріїв провідних наукових видань європейських країн.

Існуюча на сьогодні система оцінки діяльності наукових видань побудована на кількісних рейтингових показниках і вона спонукає вищі навчальні заклади до заснування і затвердження все більшої їх кількості у ВАК України [4, 5]. Одним з прикладів є заснування одного видання декількома навчальними закладами, яке у подальшому зарекомендується кожному з них при визначенні рейтингу їх діяльності. Кількість наукових видань з педагогічних наук, що затверджено у ВАК України давно сягнула за сотню. Вимоги до наукових видань не складні і їх виконують майже всі засновники [1]. Але порівняння показників діяльності вітчизняних видань з закордонними вказує на повну їх протилежність. Найвагомішими критеріями вітчизняних видань є склад редакційної колегії, тираж, об'єм, якість безкоштовна розсилка до 7 бібліотек і установ та деякі інші. Для закордонних видань основний критерій – це показник їх необхідності науковцям. Саме останні визначають видання, які є найбільш корисними. Свою думку науковці висловлюють у своїх статтях через цитування корисної для них інформації в інших виданнях. Так звані імпаکت-фактор та індекс оперативності видання щорічно визначаються інститутом наукової інформації США [2]. За їх рівнем складається рейтинг наукових видань. Але для досягнення високих значень зазначених показників слід проводити цілу низку заходів, що потребує досить тривалого часу. Отримання визнання науковців – це досить кропітка робота засновників видань та редакційних колегій. Означений напрямок стає все більш актуальним для тих вітчизняних видань, які спроможні і планують інтегруватись до європейського науково-освітнього простору з відповідним дотриманням стандартів діяльності наукових журналів провідних країн світу.

Націленість на європейську інтеграцію зумовлює необхідність підвищення стандартів якості періодичних видань та наукових публікацій зокрема [2, 3].

Все це дає підстави стверджувати про актуальність і своєчасність поставленої проблеми, а та-

кож про необхідність її найскорішого вирішення.

Робота виконана у відповідності до практичних завдань вищих навчальних закладів щодо орієнтації своєї діяльності у напрямку інтеграції до Європейського науково-освітнього простору.

Формулювання цілей роботи.

Метою роботи є аналіз діяльності наукових видань з педагогічних наук та визначення напрямків вирішення проблем, що гальмують їх вдосконалення у відповідності до притаманних провідним журналам Європейських країн критеріїв.

Результати досліджень.

Першим напрямком визначення ефективності діяльності наукових видань з педагогічних наук є аналіз списків літературних джерел в авторефератах 2007 року. Вони вказують на вибір науковцями видань для публікації своїх статей. Аналіз здійснено за електронними версіями авторефератів, що представлено на сайті Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/>). Всього представлено 245 авторефератів з педагогічних наук за 2007 рік за всіма спеціальностями (табл. 1).

У мережі Інтернет було знайдено видання, які відсутні у списку фахових за адресою <http://www.vak.org.ua/> але їх заявлено як видання з педагогічних наук. Це такі видання: Ученые записки Таврического национального университета им. В.И.Вернадского¹ (<http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/UZTNU/index.html>); Наукові записки Національного університету "Києво-Могилянська академія": серія: педагогічні, психологічні науки та соціальна робота²; (http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NaUKMA/index.html); Післядипломна освіта в Україні³; (http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/POU/index.html); Науковий вісник Волніського національного університету⁴ за 1997-2005рр. (http://library.vdu.edu.ua/ukr/g_pokaz/).

Також було знайдено видання, які не потрапили до таблиці 1 але представляють електронні версії статей у мережі Інтернет: Вісник Вінницького політехнічного інституту⁵; (<http://www.visnyk.vstu.vinnica.ua/>); Народна освіта (Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів, Інститут педагогіки АПН України, Міжнародний освітній фонд ім. Ярослава Мудрого) (сл. видання)^{2,3,4}; (<http://www.narodnaosvita.kiev.ua>, <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/NarOsv/index.html>).

Дані таблиці свідчать, що автори авторефератів не завжди правильно зазначають назви наукових видань. Це вносить деякі непорозуміння при визначенні місця видання у рейтинговому списку і фактично є порушенням вимог щодо оформлення списку публікацій у авторефераті.

За даними сайту ВАК (<http://www.vak.org.ua/>) на лютий 2008 року всього з педагогічних наук зареєстровано 183 наукових видання. Цей список поступово зростає. Аналіз списків джерел в авторефератах (дані НБУВ – <http://www.nbuv.gov.ua/>) показує, що посилання мають 76% наукових видань. На інші видання посилання відсутні. Тобто за період приблизно

до 5 останніх років у 24% видань не було надруковано жодної статті, автори яких захистили дисертацію у 2007 році (рис. 1а). Аналіз розподілу посилань в авторефератах 2007 року на статті у виданнях показує (рис. 1б), що здобувачі наукових ступенів надрукували більше 20 статей у 29 наукових виданнях. Ще у 29 виданнях було надруковано по 10-19 статей, у 30 – по 5-9 статей та у 51 виданні було надруковано від 1 до 4 статей (рис. 1).

Наступним напрямком є аналіз наукових видань з педагогічних наук на предмет наявності в їх діяльності показників, що притаманні журналам європейських країн. Не викликає сумніву, що цитувати статті з видань можливо за умови їх легкої доступності в бібліотеках або мережі Інтернет. Згідно з визначенням Інституту наукової інформації США, у категорію «вільного доступу» потрапляють саме ті видання, що надають повний доступ до текстів усіх публікацій без винятку [2].

За постановою ВАК України наукові видання розсилаються до таких міст, як Київ, Львів, Харків і Одеса. До цього слід додати наказ МОН України про передачу примірників наукових видань до УкрІНТЕІ (<http://www.uinrci.kiev.ua/>). Ще залишаються бібліотеки засновників наукових видань. Такий дуже обмежений доступ до інформаційних джерел не може сприяти широкому ознайомленню зі змістом видань і відповідного цитування статей у публікаціях науковців. До цього слід додати обов'язковий обсяг тиражу видання у 100 примірників. Фактично науково-освітній інформаційний простір України не дає потенційним його користувачам можливості повноцінного ознайомлення з виданнями на паперових носіях.

Аналіз інформації мережі Інтернет на предмет наявності електронних копій наукових видань з педагогічних наук свідчить про поодинокі випадки

посилань на повнотекстові ресурси, які складено у відповідності до правил бібліографічного представлення ресурсів (табл. 1). Науковий портал Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського у переважній більшості містить відомості загального характеру про зміст статей представлених у ньому видань (анотації та бібліографічний опис статей). Повнотекстовий доступ представляють такі видання: Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка (http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VZhDU/index.html); Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту (http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/PPMB/index.html, м. Харків) та інші.

Ще декілька видань надають користувачам можливість переглядати повні тексти статей за гіперпосиланнями (табл. 1). Хоча такий спосіб має певні незручності і не дає можливості шукати інформацію за ключовим словом, він все таки є певним кроком уперед до цивілізованого відношення до здобувачів вчених ступенів. У якості прикладу можна привести збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (http://www.bdpu.org/scientific_published).

Таким чином обмеженість доступу до публікацій на паперових носіях та мережі Інтернет є майже нездоланою перешкодою для наукових видань на шляху до європейського науково-освітнього простору.

Окрім наявності сторінки в мережі Інтернет серед інших критеріїв діяльності виділяються такі як: реєстрація ISSN, обов'язкове рецензування статей, представлення анотацій (у тому числі англійською мовою) та доступ або умови доступу до повнотекстових електронних версій, включення видання до національних та міжнародних електронних порталів і баз журналів. Наявність зазначених показників сприяє

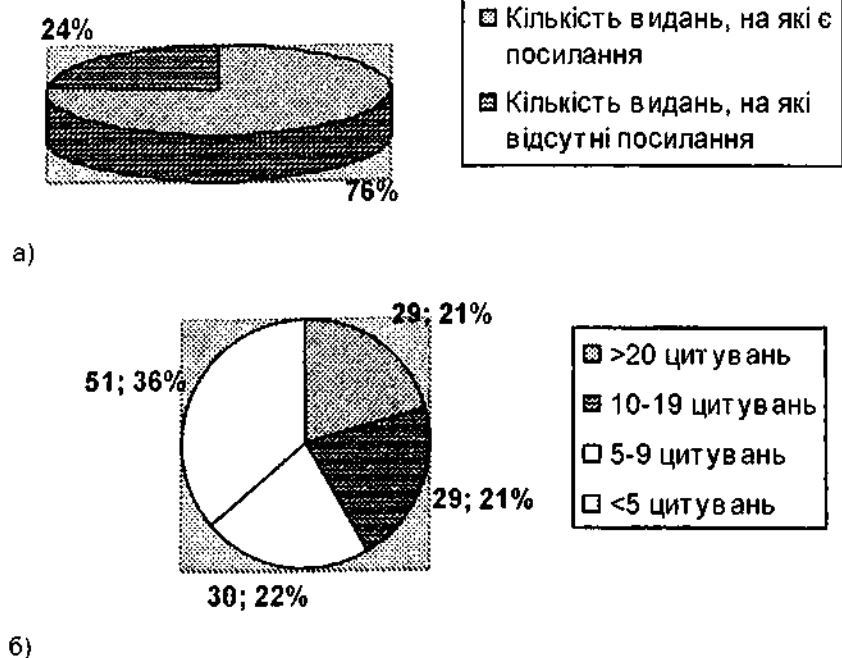

Рис. 1. Розподіл кількості посилань в авторефератах 2007 року на статті у наукових виданнях: а) кількість наукових видань, на які є посилання в авторефератах; б) розподіл посилань на видання.

Посилання на наукові видання в авторефератах 2007 року
(частина назв видань зазначена у редакції авторів авторефератів)

Рейтинг	Назва наукового видання	Кількість цитувань
1	2	3
1	Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. (Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, Гуманітарний університет „Запорізький інститут державного та муніципального управління”, Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України)	51
2	Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми (Інститут педагогіки і психології професійної освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, АПН України, Міно освіти і науки України)	46
3	Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія “Педагогіка” ^{2,2} . http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NZTNPUI/index.html	44
4	Рідна школа ^{1,2,6} . ISSN: 0131-6788. http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/rsh/index.html	37
5	Науковий вісник Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича. Серія: Педагогіка і психологія	36
6	Історія в школах України (Міно освіти України)	35
7	Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського	34
8-9	Гуманізація навчально-виховного процесу (Інститут змісту і методів навчання, Слов’янський державний педагогічний інститут Міно освіти України)	33
8-9	Наука і освіта (Південний науковий центр АПН України) ⁹ . http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/	33
10	Наука і сучасність (Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова)	30
11-13	Збірник наукових праць Кам’янець-Подільського державного педагогічного університету. Серія: педагогічна	29
11-13	Імідж сучасного педагога (Полтавський державний педагогічний інститут ім. В.Г.Короленка, Полтавський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників ім. М.В.Остроградського, ТОВ “АСМІ”)	29
11-13	Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики (Національний педагогічний університет ім.М.П.Драгоманова)	29
14-15	Математика в школі (Міно освіти, АПН України)	28
14-15	Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 16. Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики	28
16	Нова педагогічна думка (Острозька Академія, Рівненський інститут підвищення кваліфікації педагогічних кадрів)	27
17-19	Вісник Житомирського державного університету ім. Івана Франка ^{1,2,3} . http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VZHDU/index.html	26
17-19	Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного інституту ім. П.Д.Осипенко. Серія: Педагогічні науки ² . http://www.bdrpu.org/scientific_published	26
17-19	Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту (Харківський художньо-промисловий інститут Міно освіти і науки України), ХДАДМ ^{1,2,3,8} . 1818-9210 (Online). 1818-9172 (Print). http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/PPMB/index.html . http://journals.indexcopernicus.com	26
20	Теоретичні питання культури, освіти та виховання (Київський національний лінгвістичний університет Міно освіти і науки України)	25
21-22	Засоби навчальної та науково-дослідної роботи. (Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди)	23
21-22	Педагогіка і психологія професійної освіти	23
23-24	Вісник Чернігівського державного педагогічного університету. Серія: педагогічні науки	21
23-24	Збірник наукових праць.: Педагогічні науки. Вип. 36. – Херсон: Вид-во ХДУ	21
25-29	Біологія і хімія в школі (Міно освіти, АПН України)	20
25-29	Вісник Черкаського державного університету. Серія: педагогічні науки	20
25-29	Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету	20
25-29	Проблеми сучасної педагогічної освіти. Серія: педагогіка і психологія (Кримський державний гуманітарний інститут)	20
25-29	Теорія та методика навчання та виховання. (Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди)	20
30-32	Проблеми сучасної культури, мистецтва, педагогіка. Серія: педагогічні науки (Луганський державний інститут культури і мистецтв Міністерства культури і мистецтв України)	19

1	2	3
30-32	Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді (Інститут проблем виховання АПН Міносвіти України)	19
30-32	Фізика та астрономія в школі (Міносвіти, АПН України)	19
33-34	Проблеми інженерно-педагогічної освіти (Українська інженерно-педагогічна академія МОН України) http://www.uipa.kharkov.ua/sbornik.html	18
33-34	Соціалізація особистості (Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова)	18
35	Педагогічний процес: теорія і практика (Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Благодійний фонд ім. А. Макаренка)	17
36-	Педагогіка вищої та середньої школи (Криворізький державний педагогічний університет МОН України)	16
37-39	Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В. Винниченка. Серія: педагогічні науки	14
37-39	Нові технології навчання (Міністерство освіти і науки України, Науково-методичний центр вищої освіти)	14
37-39	Початкова школа	14
40-43	Молодь і ринок (Дрогобицький державний педагогічний університету імені Івана Франка МОН України)	13
40-43	Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія "Педагогіка і психологія"	13
40-43	Неперервна професійна освіта: теорія і практика (Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України) ^{1,2,6} http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NPO/index.html	13
40-43	Проблеми педагогічних технологій (Волинський державний університет ім. Л. Українки)	13
44-47	Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка	12
44-47	Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького педагогічного інституту імені Г.С. Сковороди	12
44-47	Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання. 30.06.04	12
44-47	Освіта Донбасу (Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка)	12
48-52	Дидактика математики: проблеми і дослідження (Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, Інститут педагогіки АПН України, Донецький державний університет Міносвіти України, Донецька фірма наукоємних технологій НАН України)	11
48-52	Науковий вісник Миколаївського державного педагогічного університету	11
48-52	Наша школа / Науково-методичний журнал	11
48-52	Педагогіка та психологія. (Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди)	11
48-52	Українська мова і література в школі (Інститут педагогіки АПН України)	11
53-58	Вісник Глухівського державного педагогічного університету. Серія: педагогічні науки	10
53-58	Весвітня література в середніх навчальних закладах України (МОН України, вид-во "Педагогічна преса")	10
53-58	Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного інституту ім. В.Г. Короленка. Серія: Педагогічні науки	10
53-58	Проблеми освіти (Державна наукова установа Інститут інноваційних технологій і змісту освіти)	10
53-58	Проблеми сучасного підручника (Інститут педагогіки АПН України)	10
53-58	Теорія та методика вивчення природничо-математичних і технічних дисциплін (Рівненський державний гуманітарний університет)	10
59-63	Вища освіта України (МОН України, АПН України, Інститут вищої освіти АПН України), ^{1,2,6} http://www.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/vou/index.html	9
59-63	Директор школи, ліцею, гімназії (Міністерство освіти і науки України, АПН України, Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова, "Педагогічна преса") ^{1,2,6} http://www.nbuiv.gov.ua/portal/soc_gum/dseh/index.html	9
59-63	Науковий вісник Ужгородського державного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота	9
59-63	Постметодика. – Полтава	9
59-63	Психолого-педагогічні проблеми сільської школи (Уманський державний педагогічний університет імені П. Тичини МОН України). http://www.udpu.org.ua/modules.php?name=News&file=article&sid=114	9
64-68	Вісник Львівського державного університету. Серія педагогічна ^{2,6} , http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Natural/VLNU/index.html , www.lnu.edu.ua/Pedagogika/visnyk.htm	8
64-68	Дидактичні та соціально-психологічні аспекти корекційної роботи у спеціальній школі (Інститут дефектології АПН України)	8
64-68	Духовність особистості: методологія, теорія і практика (Східноукраїнський національний університет імені Володимира Дала, МОН України)	8
64-68	Освіта і управління ² , http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/OiU/index.html	8
64-68	Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі (Рівненський економіко-гуманітарний інститут, АПН України, МОН України)	8
69-78	Вересень. Науково-методичний, інформаційно-освітній журнал	7
69-78	Дидактика професійної школи: Зб. наук. праць – Київ – Хмельницький	7

1	2	3
69-78	Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини Міносвіти України http://www.udpu.org.ua/modules.php?name=News&file=article&sid=114	7
69-78	Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету	7
69-78	Науковий вісник Ізмаїльського державного педагогічного інституту	7
69-78	Науковий вісник Національного аграрного університету	7
69-78	Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи (Інститут педагогіки АПН України, ВНЗ Інститут реклами)	7
69-78	Соціальна робота в Україні: теорія і практика (Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова МОН України, Державний центр соціальних служб для молоді, «Фонд соціальної роботи», Ліга соціальних працівників України)	7
69-78	Трудова підготовка в закладах освіти (Міністерство освіти України)	7
69-78	Шлях освіти (Міносвіти України, АПН, Асоціація працівників гімназій і ліцеїв України)	7
79-82	Вісник Прикарпатського університету. Серія "Педагогіка" (м. Івано-Франківськ)	6
79-82	Дивослово	6
79-82	Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету. Серія соціально-педагогічна	6
79-82	Наукові праці академії (Державна льотна академія України Міносвіти і науки України)	6
83-88	Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами (Відкритий міжнародний університет розвитку людини "Україна", Інститут вищої освіти АПН України, Інститут спеціальної педагогіки АПН України)	5
83-88	Гуманітарні науки (Кримський державний гуманітарний інститут МОН України) ^{1,2,6} http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum_guna/index.html	5
83-88	Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи	5
83-88	Освіта на Луганщині (Луганський інститут післядипломної освіти Міносвіти України, Головне управління освіти Луганської обласної адміністрації)	5
83-88	Проблеми трудової і професійної підготовки (АПН, Інститут педагогіки, Слов'янський державний педагогічний інститут Міносвіти України)	5
83-88	Теорія і практика управління соціальними системами (Національний технічний університет "ХПІ", Українська інженерно-педагогічна академія, Харківський державний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди)	5
89-98	Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових статей. Педагогічні науки	4
89-98	Вісник Харківської державної академії культури	4
89-98	Дошкільне виховання	4
89-98	Людинознавчі студії. Збірник наукових праць ДЦІУ (Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка Міносвіти і науки України)	4
89-98	Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління	4
89-98	Наукові записки. (Острозька академія)	4
89-98	Обрії (Івано-Франківський інститут післядипломної освіти педагогічних працівників)	4
89-98	Теорія і методика мистецької освіти (Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова Міносвіти і науки України)	4
89-98	Фізичне виховання в школі (Міністерство освіти України)	4
89-98	Школа першого ступеня: теорія і практика (Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди МОН України)	4
99-114	Вісник Київського міжнародного університету. Серія: Педагогічні науки	3
99-114	Вісник Книжкової палати	3
99-114	Вісник КНУКіМ. Серія: Педагогіка (Київський національний університет культури і мистецтв)	3
99-114	Вісник Національного технічного університету України "КПІ". Серія: Філософія. Психологія. Педагогіка	3
99-114	Зарубіжна література в навчальних закладах	3
99-114	Мистецтво та освіта (Міносвіти, АПН України, Київська дитяча Академія мистецтв)	3
99-114	Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО Київського державного лінгвістичного університету. Серія: Філологія. Педагогіка. Психологія	3
99-114	Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія	3
99-114	Наукові записки кафедри педагогіки (Харківський державний університет, Інститут сходознавства і міжнародних відносин. "Харківський колегіум", Харківський педагогічний коледж)	3
99-114	Педагогіка і психологія. (АПН України) ^{1,2,6} http://www.nbuuv.gov.ua/portal/soc_gum/psp/index.html	3
99-114	Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка (Інститут проблем виховання АПН України, Київський міський педагогічний університет імені Б.Д. Грінченка)	3
99-114	Педагогічний пошук (Волинський обласний навчально-методичний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів, Управління освіти Волинської обласної адміністрації)	3
99-114	Проблеми пенітенсiarної теорії і практики (Київський інститут внутрішніх справ МВС України)	3
99-114	Професійна освіта: педагогіка і психологія (Інститут педагогіки і психології професійної освіти)	3

1	2	3
99-114	Професійна освіта: педагогіка і психологія (Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Вища Педагогічна Школа у Ченетохові)	3
99-114	Професійно-технічна освіта (Міносвіти України, АПН, Інститут змісту і методів навчання, Інститут педагогіки і психології професійної освіти)	3
99-114	Соціальна педагогіка: теорія і практика (Луганський державний педагогічний університет імені Тараса Шевченка МОН України) ⁴ , http://alma-mater.lnpu.edu.ua/fahovi_magazines/soc-ped.html	3
115-126	Вісник Одеського інституту внутрішніх справ МВС України	2
115-126	Дефектологія	2
115-126	Джерела (Івано-Франківський інститут післядипломної освіти педагогічних працівників)	2
115-126	Іноземні мови (Київський державний лінгвістичний університет)	2
115-126	Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика місцевської освіти	2
115-126	Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання	2
115-126	Наукові записки Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія "Педагогічні та історичні науки"	2
115-126	Новий колегіум (Харківський національний університет радіоелектроніки МОН України)	2
115-126	Професійно-художня освіта України (Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників МОН України)	2
115-126	Русская словесность в школах України (МОН України, Інститут педагогіки України АПН України, Асоціація вчителів російської мови та літератури України)	2
115-126	Світло (Управління освіти Київської облдержадміністрації, Переяслав-Хмельницький державний педагогічний інститут ім.Г.Сковороди)	2
115-126	Соціальні технології. (Київський національний університет ім. Тараса Шевченка)	2
127-139	Військова освіта (Головне управління військової освіти Міністерства оборони України, Науково методичний центр військової освіти, Київський інститут внутрішніх справ) ^{2,4} , http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vivos/index.html	1
127-139	Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: військово-спеціальні науки	1
127-139	Вісник національної академії оборони України	1
127-139	Вісник післядипломної освіти (Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України, Асоціація безперервної освіти дорослих)	1
127-139	Географія та основи економіки в школі (МОП України, АПН України)	1
127-139	Діалог культур: Україна у світовому контексті. Художня освіта (Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України)	1
127-139	Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київський національний університет імені Тараса Шевченка)	1
127-139	Збірник наукових праць Національної академії Прикордонних військ України імені Богдана Хмельницького	1
127-139	Інформатика та інформаційні технології в навчальних закладах (ТОВ з обмеженою відповідальністю „Видавництво „Освіта України“)	1
127-139	Інформаційні технології і засоби навчання (Інститут інформаційних технологій і засобів навчання АПН України, Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України) (сл.видання) ^{2,4} , http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/index.html	1
127-139	Історико-педагогічний альманах (Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини МОН України) ⁷ , http://www.udpu.org.ua/modules.php?name=News&file=article&sid=114	1
127-139	Наукові записки. Серія: Психолого-педагогічні науки (Ніжинський державний педагогічний університет імені Миколи Гоголя, Міносвіти і науки України)	1
127-139	Проблеми сучасного мистецтва і культури (Міністерство мистецтв та культури України, Харківський обласний методичний кабінет учбових закладів мистецтв та культури)	1

Умовні позначки для видань, що представлені у мережі Інтернет:

індекс¹ – видання реферується Всеукраїнським журналом «Джерело» (<http://www.nbuv.gov.ua>),

індекс² – видання відображується у національній електронній базі (<http://www.nbuv.gov.ua>),

індекс³ – видання має електронну версію і представлено повними текстами статей з пошуком за ключовими словами, прізвищем автора, роком видання,

індекс⁴ – видання має електронну версію і представлено повними текстами статей (формат pdf, html, djvu) з пошуком через гіперпосилання або безпосередньо виходом до тексту,

індекс⁵ – видання має електронну версію і представлено змістом,

індекс⁶ – видання має електронну версію і представлено анотаціями і ключовими словами,

індекс⁷ – видання представлено загальними відомостями,

індекс⁸ – видання відображено у міжнародній електронній базі журналів,

індекс⁹ – видання зареєстровано у центрі ISSN (Франція).

прозорості публікацій і спонукає засновників до підвищення якості статей та проведення різноманітних організаційних заходів з метою підвищення рейтингу своїх видань. Дані таблиці 1 свідчать, що у міжнародній базі журналів та центрі ISSN зареєстровано всього декілька видань.

Маючи значний науковий потенціал українські провідні вищі педагогічні навчальні заклади разом з АПН, національною педагогічною бібліотекою України, УкрІЕНТІ спроможні подолати вищезазначені перепони щодо європейської інтеграції наукових видань. Але для цього необхідно змінити систему оцінки діяльності наукових педагогічних видань у привести її у відповідність до міжнародних критеріїв.

Ще однією з проблем європейської інтеграції наукових видань стає мова статей. Тому бажано виконувати мінімальні вимоги до структури статей, які обов'язково повинні містити анотації англійською мовою обсягом не менше 500 знаків комп'ютерного набору. Найвищою сходинкою діяльності видання є наявність паперової або електронної версії англійською мовою. Виконання таких показників діяльності видань надає можливість представити свої публікації європейській і світовій науковій спільноті. Поряд з цим важливого значення набуває якість і відбір статей через рецензування їх членами редакційної колегії та провідними науковцями. Потребує докорінної зміни технологія діяльності редакційних колегій у контексті застосування сучасних мобільних систем зв'язку, таких як електронна пошта та ін. Тільки за таким підходом можна привернути увагу інших науковців і відповідно мати сподівання, що стаття буде процитована в інших виданнях.

Ефективному вирішенню проблем у діяльності вітчизняних педагогічних видань буде сприяти зміна системи визначення праці науково-педагогічних працівників. Існуюча система орієнтована на кількісні показники і діє ще з радянських часів. Застосування підходів, коли публікація отримує визнання через кількість її цитувань в різних виданнях у поєднанні з іншими критеріями змінить ставлення самих науковців до своєї праці.

Рівень і позиції наукового видання цілком залежать від головного редактора або відповідальної особи. Тільки найбільш наполегливі з них зможуть досягти успіху у виконанні критеріїв діяльності, що припам'ятовані виданням країн Європейського союзу. У зв'язку з цим гостро постає потреба у координації дій головних редакторів видань та проведенні семінару-наради під егідою Академії педагогічних наук.

Ще одним з важелів, який може сприяти розвитку видань є діяльність експертних рад ВАК України. Окрім контролюючої функції, ради спроможні впливати і корегувати будь-які складові діяльності наукових видань у напрямку їх інтеграції до світового і європейського освітнього простору. Для цього необхідно включати до складу ради науковця, який практичною діяльністю довів свою спроможність ефективно просувати журнал або збірник до європейського науково-освітнього простору.

Таким чином можна констатувати, що наукові видання з педагогічних наук потребують інших підходів до оцінки їх діяльності. Перехід на європейські виміри і стандарти діяльності наукових видань будуть сприяти їх інтеграції до європейського науково-освітнього простору. Є сподівання на розуміння проблеми з боку державних органів управління освітою та наукою, а також відомих і потужних у науковому аспекті педагогічних установ України. Позитивні приклади діяльності деяких наукових видань дають сподівання, що розповсюдження їх досвіду також буде сприяти підвищенню та укріпленню на міжнародному рівні іміджу педагогічного науково-освітнього простору держави.

Література:

1. Про підвищення вимог до фахових видань, внесених до переліків ВАК України // Бюлетень ВАК України, 2003. – №1. – С. 10.
2. Мриглод І. Наука України у світовому інформаційному просторі / І.Мриглод, О.Мриглод // Вісн. НАН України, 2007. – № 10. – С. 3-18.
3. Рейтинг українських журналів, публікацій в яких зараховуються ВАК України при присудженні наукових ступенів і звань з фізико-математичних наук // Бюлетень ВАК України. – 2005. – № 7. – С. 11-16.
4. Єрмаков С.С. Спеціалізовані фахові видання України у світовому та європейському освітньому просторі / С.С.Єрмаков // Бюл. ВАК України, 2006. – №10. – С. 3-6.
5. Єрмаков С.С. Спеціалізовані фахові видання України у світовому та європейському освітньому просторі / С.С.Єрмаков // Бюл. ВАК України, 2008. – №2. – С. 13-15.

Надійшла до редакції 27.06.2008р.

ТЕМПИ РОЗВИТКУ ФІЗИЧНИХ ЯКОСТЕЙ ХЛОПЦІВ РІЗНИХ СОМАТОТИПІВ В ОНТОГЕНЕЗИ ШКІЛЬНОГО ПЕРІОДУ

Зубаль М.В.

Тернопільський національний педагогічний
університет імені В. Гнатюка
Кам'янець-Подільський національний університет

Анотація. З 7 до 17 років в одних і тих самих хлопців різних соматотипів вивчали темпи розвитку фізичних якостей. Встановлено, що останні практично в усіх випадках відрізняються в хлопців існуючих соматотипів. Отримані дані дозволили визначити найбільш і найменш сприятливі періоди для цілеспрямованого розвитку кожної досліджуваної якості, що в усіх соматотипах відрізняються між собою, а значить обумовлюють необхідність їх урахування в процесі фізичного виховання хлопців 7-17 років.

Ключові слова: хлопці шкільного віку, соматотип, темп розвитку, фізичні якості, сенситивні періоди.

Аннотация. Зубаль М.В. Темпы развития физических качеств мальчиков разных соматотипов в онтогенезе школьного периода. С 7 до 17 лет у одних и тех же мальчиков разных соматотипов изучали темпы развития физических качеств. Установлено, что последние практически в всех случаях отличаются у мальчиков существующих соматотипов. Полученные данные позволили определить наиболее и наименее благоприятные периоды для целенаправленного развития каждого исследуемого качества, которые во всех соматотипах отличаются между собой, а значит обуславливают необходимость их учета в процессе физического воспитания мальчиков 7-17 лет.

Ключевые слова: мальчики школьного возраста, соматотип, темп развития, физические качества, сенситивные периоды.
Annotation. Zubal M.V. The paces of development physical

qualities of the boys with various somatotypes in the ontogenesis of the school period. From 7 till 17 years the same boys of different somatotypes were being studied the dynamics of physical qualities. It was ascertained that the latter almost in all cases differ in the boys of the existent somatotypes. The received information availed to fix the most and the least auspicious periods for the purposeful development of the every investigated quality that differ from one another in all the somatotypes and cause the necessity of taking into account those qualities during the development of the physical qualities in the process of the physical training of the boys of 7-17 years of age.

Key words: the boys of the school age, the somatotype, the pace of development, the physical qualities, the sensitive periods.

Вступ

Важливим для цілеспрямованого розвитку фізичних якостей є врахування чутливих періодів їх природного розвитку. Проведений раніше [5] аналіз наукової літератури виявив певні розбіжності у віці, впродовж якого певна фізична якість хлопчиків і підлітків відзначається найбільшим темпом розвитку, тобто знаходиться в чутливому періоді. З іншого боку, практично відсутні дослідження з встановлення наявності чи відсутності розбіжностей у чутливих періодах розвитку фізичних якостей хлопчиків різних соматотипів на етапі 7-17 років. При цьому, дані А.Г. Карпеева [7] частково підтверджують існування таких розбіжностей, оскільки найвищі темпи розвитку координаційних здібностей в балістичних рухах на дальність дівчаток різних соматотипів у 7-14 років відрізняються, а саме: в дигестивного вони припадають на 7-10, торакального – 9-12, невизначеного – 11-14 років. Необхідність вивчення зазначеного питання пов'язана з тим, що на думку багатьох дослідників [2, 4, 6, 8, 9, 11] тип соматичної конституції сьогодні є одним з високоефективних критеріїв поділу дітей і підлітків однакової статі й паспортного віку на відносно однорідні групи, що враховує велику кількість їхніх індивідуальних особливостей і, насамперед, морфофункціональних, які є визначальними в прояві фізичних якостей.

Робота виконується згідно плану науково-дослідної роботи проблемної лабораторії Кам'янець-Подільського державного університету на 2002-2010 рр., зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту Державного комітету молодіжної політики, спорту і туризму України на 2001-2005 рр. за темою 2.1.6. «Комплексний підхід до вирішення завдань фізичного виховання учнівської молоді» (номер державної реєстрації 0102U005721).

Формулювання цілей роботи

Мета – встановити темпи розвитку фізичних якостей у хлопців різних соматотипів упродовж 7-17 років.

Методи й організація дослідження. Під час дослідження використовували такі методи: на теоретичному рівні – аналіз, синтез, системний, узагальнення; на емпіричному – констатувальний експеримент, організований лонгітюдинальним методом, педагогічне тестування, соматоскопію і соматометрію, математико-статистичні. Тестування проводили щорічно у вересні, використовуючи загальноприйняті в практиці фізичного виховання тести, що доз-

воляли оцінити розвиток усіх основних фізичних якостей [1, 12]. Для визначення типу соматичної конституції використовували схему Штефко-Островського в модифікації С.С. Дарської [3]. Досліджувані – одні й ті самі 100 хлопців (по 25 – представники кожного соматотипу), які впродовж усього періоду були учнями загальноосвітніх начальних закладів м. Кам'янець-Подільського. Для вивчення гетерохронії в розвитку фізичних якостей використовували запропонований В.И. Ляхом [10] методичний підхід, що передбачав таке: встановлення різниці між результатами, отриманими в найближчі вікові відрізки, тобто між 7 і 8 роками, 8 і 9 і т.д.; потім встановлення загальної різниці, тобто між 7 і 17 роками; інтерпретацію даних урахувавши, що загальна різниця між результатами в 7 і 17 років складає 100,0%; високий темп розвитку (чутливий період) відзначається приростом результатів більше 10,0%; середній – приростом у межах 7,5-9,9%; низький – 5,0-7,4%; субкритичний період – менше 0 і від 0 до 4,9%.

Результати дослідження

Силові якості. За результатами станометрії в хлопців усіх соматотипів, за винятком дигестивного, високий темп розвитку силових якостей встановлено в пре- і пубертатний періоди, але з такими особливостями: в астеноїдному соматотипу ним відзначався період 7-9, 14-15 років, у торакальному – 7-8, 14-15, м'язовому – 7-9, 14-16, дигестивному – 11-12, 14-15, 16-17 років (рис. 1). Що стосується середнього темпу розвитку, то в астеноїдному соматотипу ним відзначався період 9-10, 12-13, 15-16 років, торакальному – тільки 15-16, м'язовому – 16-17, дигестивному – 8-9, 10-11, 13-14 років. У той же час, в кожному соматотипі виявлено субкритичні періоди розвитку силових якостей, але які у віковому аспекті були неоднакові, оскільки в астеноїдному виокремлювалися між 10 і 12, 16 і 17 роками, торакальному – між 8 і 9, 10 і 14, 16 і 17, м'язовому – 10 і 12, 13 і 14, дигестивному – 9 і 10 роками. Інші періоди в усіх соматотипах відзначалися низьким темпом розвитку цієї фізичної якості.

Швидкісні якості. Темп розвитку максимальної частоти рухів у хлопців різних соматотипів відзначався такими особливостями: в астеноїдному він був високий між 7 і 8, 10 і 11, 12 і 14, 15 і 16 роками, торакальному – між 10 і 12, 14 і 15, м'язовому – 7 і 8, 10 і 11, 12 і 13, 15 і 16, дигестивному – 9 і 10, 11 і 12, 14 і 17 роками. У той же час, в усіх соматотипах були відсутні періоди, що характеризувалися середнім темпом розвитку цього компоненту швидкісних якостей, натомість констатували однакову для всіх соматотипів тенденцію – чергування сприятливих і субкритичних періодів розвитку максимальної частоти рухів.

Розвиток швидкості окремого руху, яку вивчали за результатами бігу на 20 м з ходу, відзначався такими особливостями: в астеноїдному соматотипі високий темп встановлено між 8 і 11, 14 і 15 роками, в торакального – між 7 і 8, 9 і 12, 14 і 16, м'язового – 8 і 9, 10 і 11, 13 і 14, дигестивного – 10 і 12, 13 і 16 роками. Водночас, в усіх соматотипах виявлено періоди низького темпу розвитку цього компоненту швидкісних